

Л.Я. Сапожнікова, доц. (*ХДУХТ, Харків*)
Д.Є. Єрмоєнко, студ. (*ХДУХТ, Харків*)

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ПАМ'ЯТКИ ХАРКІВЩИНИ

Вітчизняними науковцями досліджено загальні теоретичні питання краєзнавства, визначено основні завдання цієї наукової дисципліни на сучасному етапі, сформовано та обґрунтовано поняття «пам'ятки історії та культури». Насамперед, це праці П. Тронька, В. Горбика, Т. Катаргіної, О. Лугової, С. Поповича, О. Бейдика, О. Тімця, Є. Панькової, В. Петранівського, М. Рутинського, І. Карташевської та ін. Відомими є публікації, присвячені питанням музеєфікації пам'яток історії, що знайшли своє відображення в дослідженнях Г. Вербіленко, Л. Набок, С. Панькової, В. Удіна-Некрасова, Е. Піскової та Л. Федорової.

Мета нашої розвідки – визначити складники історико-культурної спадщини Харківської області, дослідити захист та збереження автентичних об'єктів палацово-паркових ансамблів XVIII – початку XIX ст.

На основі зібраних даних та матеріалів Державного реєстру національних культурних надбань України нами було проаналізовано реєстр пам'яток історії та культури національного значення Харківщини. До них ми зарахували ті складники історико-культурної спадщини, які свідчать про розташування пам'ятки, її опис та історію. В результаті аналізу даних краєзнавчої літератури можна виділити 778 об'єктів Харківщини (пам'ятки містобудування та архітектури) з 4151-го складника історико-культурної спадщини національного значення України, з них 75 пам'яток можна назвати загальнонаціональними.

Історико-культурна спадщина національного значення України, Слобожанщини зокрема, складається з нерухомих пам'яток археології, історії, архітектури та містобудування, монументального мистецтва.

До об'єктів культурної спадщини України в Харківській області належать:

- 10 пам'яток історії національного значення;
- 4 пам'ятки монументального мистецтва національного значення;
- 15 пам'яток археології національного значення;
- 2 заповідники національного значення;
- 40 пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації;
- пам'ятки архітектури та містобудування національного значення (зокрема, палацово-парковий комплекс Старомерчанський);
- пам'ятки архітектури та містобудування місцевого значення;

- пам'ятки історії місцевого значення;
- пам'ятки монументального мистецтва місцевого значення;
- пам'ятки археології місцевого значення;
- пам'ятки садово-паркового мистецтва та архітектури загальнодержавного значення (Шарівський і Наталівський комплекси);
- пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення;
- пам'ятки історичного ландшафту національного значення;
- пам'ятки історичного ландшафту місцевого значення;
- пам'ятки науки та техніки національного значення.

В області паспортизовано 10000 об'єктів історичної спадщини, зокрема в 2009 р. була проведена паспортизація 127 об'єктів. Як ми зазначили, в Харківській області знаходиться 778 пам'яток містобудування й архітектури, з них 553 – у Харкові й 225 – в області (75 пам'яток мають загальнонаціональне значення). 16 міст області занесено до Списку історичних населених пунктів України. Наведений перелік свідчить: Харківщина багата на культурно-історичні пам'ятки, які викликають інтерес і потребують захисту та збереження.

Старовинні дворянські садиби Старого Мерчика, Шарівки, Наталівки та інші перлини палацово-паркових ансамблів XVIII – початку XIX ст. складають культурно-історичний комплекс Харківщини, виконують важливу пізнавальну та виховну функції. На жаль, на сьогодні вони не відреставровані належним чином, і цей факт викликає тривогу, оскільки такі перлини минулого з часом можуть бути втраченими. Навіть у напівзруйнованому вигляді Шарівський палац, палац поміщиків Шидловських, літня резиденція цукрозаводчика Харитоненка викликають подив, захоплення, приваблюють архітектурною довершеністю. Історичну цінність палацу Шидловських так охарактеризував директор Центру краєзнавства Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, професор С. Куделко: «Те, що ми бачимо у Старому Мерчику, – справжнє диво, – запевняє він. – Америка ще не отримала незалежність, а палац Шидловського вже стояв!». Всі дореволюційні власники внесли в розбудову садиб щось виняткове, та жоден із них не порушив наперед запрограмовану гармонію природи з людським творінням.

Отже, держава виявляє інтерес до об'єктів культурної спадщини, але питання реставрації, збереження, використання архітектурних шедеврів на Харківщині ще не вирішене, тому в сучасних соціально-економічних умовах набуло нагальної потреби.